

РУСИНИ У СРБИЈИ

Русини на територији данашње Србије живе више од 260 година. У њиховој богатој традицији, 17. јануар 1751. године остао је забележен као посебан датум – та дана је администратор коморских имања Хабзбуршке монархије у Бачкој, Франц Јосиф де Редл, потписао уговор о насељавању коморске пустаре Велики Крстур. Тај датум је, после консултација русинске заједнице, прихваћен као национални празник, а Одлука о томе је донета на седници Националног савета русинске националне заједнице у Србији – у априлу 2007. године, заједно са одлуком о националним симболима Русина у Србији.

На просторе данашње Србије, Русини су се доселили из североисточних жупанија тадашње Угарске, које се данас налазе у источној Словачкој, Закарпатској Украјини и Мађарској. По одредбама уговора, колонисти су по националности морали бити Русини (Rutheni), по статусу слободни људи, а по вероисповести гркокатолици (унијати). Године 1848. русинска заједница је бројала 8 500 душа, чији су припадници живели у Руском Крстур, Куцури, Новом Саду, Шиду, Беркасову, Старом Врбасу и Миклушевцима (садашња Република Хрватска), касније расте број Русина у Ђурђеви и Госпођинцима, настају и русинске колоније у Бачинцима, Бикич Долу, после и у Сремској Митровици и Новом Орахову.

После завршетка Првог светског рата, на Великој народној скупштини о присаједињењу Војводине Краљевини Србији, крајем 1918. године у Новом Саду, учествовао је чак 21 представник русинске заједнице.

По историјском пореклу Русини су Источни Словени. Користе русински језик и од старина пишу ћирилицом. Русински језик је мешавина говора из њихове постојбине – планинских ареала северних Карпата и, колоквијално речено, ко зна русински – с лакоћом може разумети словачки, украјински, пољски, као и друге источно и западнословенске језике. Језик Русина у Србији се данас сматра за најмлађи књижевни словенски језик, а службено је кодификован 1923. године „Граматицом бачко-русинског говора” др Хавријила Костелника, једног од најобразованијих и најпознатијих војвођанских Русина – свештеника, доктора филозофије, универзитетског професора и књижевника.

По вери, Русини су и данас гркокатолици (за свог духовног поглавара признају папу, а негују источни обред, црквенословенске књиге и обичаје). Прва парохија основана је у Руском Крстур 1751. године, а за све гркокатолике у овом, тадашњем делу Хабзбуршке монархије, 1777. године основана је епископија са седиштем у Крижевцима. Данас, у погледу црквене организације, Русини су припадници Апостолског егзархата за гркокатолике у Србији и Црној Гори, који је установљен 2004. године.

Прва русинска, тада конфесионална школа, отворена је у Руском Крстуру 1753. године, а данас је на русинском језику остварена образовна вертикала од предшколског до факултетског образовања – Катедре за русински језик и књижевност (од 1982. године) на Новосадском универзитету. У Руском Крстуру ради и једина средња школа на русинском језику у свету. Према званичним статистикама, код Русина нема неписмених, а више од 10% популације има високо образовање.

Свој истински културно-национални препород Русини доживљавају после оснивања Русинског народно-просветног друштва, 1919. године, а данас је целокупна друштвена структура институционално организована преко Националног савета русинске националне заједнице у Србији.

Штампани медији на русинском језику постоје од 1924. године, а њихову традицију данас продужује Новинско-издавачка установа „Руске слово”. Прва књига на језику одавношњих Русина штампана је 1904. године аутора Хавријила Костельника.

У оквиру јавног сервиса – Радиодифузне установе Војводине, око 60 година постоји редакција на русинском језику у Радио Новом Саду, као и више од 30 година русинска редакција у ТВ Нови Сад.

Неговање националне културе и уметничко стваралаштво код Русина има дугу традицију. Више од десет културно-уметничких друштава делује скоро у свим местима где живе Русини. У Руском Крстуру се више од 45 година одржава познати међународни Фестивал културе „Црвена ружа” и Драмски меморијал Петра Ризнича Ђађе.

Русини се данас могу похвалити завидним бројем интелектуалаца и уметника који раде и стварају широм наше земље. Најистакнутији међу њима су академик Српске академије наука и уметности Владимир Кањух, председник Војвођанске академије наука и уметности, као и члан Националне академије наука Украјине, академик др Јулијан Тамаш; лауреат Вукове награде, књижевник, публициста и истакнути позоришни стваралац Ђура Папхархаји, проректор Универзитета у Новом Саду др Мирослав Планчак. Прва послератна филмска глумица Ирена Колесар је Русинка, као и познати вајари Стеван Боднаров, те Еуген Кочиш. Такође, и светски познати карикатуриста Љубомир Сопка, а у Београду данас стварају познати новинар Михал Рамач и све познатија млада глумица Данијела Штајнфелд, као и новинар Б-92 Мирослав Задрепко. Наш већ познати млади пливач Иван Ленђер, такође је пореклом Русин, атлетичар Михаил Дудаш, фудбалски репрезентативац Љубомир Фејса. Легенда атлетике Јаша Баков и Владислав Њаради били су Русини, као и некадашњи фудбалер „Партизана” Јоаким Киме Виславски и Михајло Рац, фудбалер „Војводине” и младе репрезентације, некадашњи први голман женске рукометне репрезентације Злата Паплацко, а рецимо, нападач минхенског „Бајерна” – Рој Макај, води порекло из Руског Крстура...

Данас у Републици Србији и Војводини, Русини представљају малобројну, али по традицији и по својим културним особеностима, препознатљиву националну заједницу. Захваљујући двоиповековном постојању на овом простору, Русини Србију држе за своју домовину. Уједно су и посредник у везама Србије са регијама и државама средње и источне Европе, где су њихови историјски корени.

НАЦИОНАЛНИ СОВИТ РУСКЕЙ НАЦИОНАЛНЕЙ МЕНШИНИ
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ РУСИНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NACIONALNI SAVET RUSINSKE NACIONALNE MANJINE
NATIONAL COUNCIL OF THE RUSYN NATIONAL MINORITY